

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

THEORETICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

У статті констатовано, що військова освіта на теперішній час є складовою загальнодержавної системи освіти в Україні та включає понад 150 спеціалізацій і 70 спеціальностей, які увесь час розширюються.

Зазначено, що Національна гвардія України є військовим формуванням, яке виконує завдання як щодо відсічі збройної агресії російської федерації, так і багато завдань всередині держави. Відтак поліфункціональність цього військового формування впливає на специфіку підготовки майбутніх офіцерських кадрів.

Обґрунтовано, що вимогою сьогодення є ефективний теоретичний аналіз сутності та особливостей професійної підготовки майбутніх офіцерських кадрів військових формувань України, зокрема, і Національної гвардії України.

Проаналізовано погляди різних науковців на сутність, зміст та специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців.

Констатовано, що у Законі України «Про вищу освіту» наведено визначення поняття «компетентність» – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Наведено основні недоліки підготовки військовослужбовців Національної гвардії України, які розглядаються сьгодні у військово-наукових джерелах.

Запропоновано власний погляд на покращення рівня підготовленості майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Підсумовано, що на теперішній час існує необхідність теоретичного обґрунтування, розроблення та впровадження в освітній процес вищих військових навчальних закладів ефективних педагогічних технологій навчання майбутніх офіцерів з метою формування компетентностей, які передбачені навчальними планами їх підготовки та освітньо-професійними програмами.

Ключові слова: майбутні офіцери Національної гвардії України, вищий військовий навчальний заклад, професійна підготовка,

недоліки підготовки, пропозиції щодо покращення рівня підготовленості.

The article states that military education is currently a component of the national education system in Ukraine and includes more than 150 specialisations and 70 specialties which are constantly expanding.

It is noted, that the National Guard of Ukraine is a military formation that performs tasks both to repel the armed aggression of the Russian Federation and many tasks within the State. Therefore, the multifunctionality of this military formation affects the specifics of training future officers. It is substantiated, that an effective theoretical analysis of the essence and peculiarities of professional training of future officers of military formations of Ukraine, including the National Guard of Ukraine, is a requirement of today.

The views of various scholars on the essence, content and specificity of professional training of future specialists are analysed.

The article states that the Law of Ukraine "On Higher Education" defines the concept of "competence" as a dynamic combination of knowledge, skills and practical abilities, ways of thinking, professional, ideological and civic qualities, moral and ethical values which determines the person's ability to successfully carry out professional and further educational activities and is the result of studying at a certain level of higher education.

The main shortcomings of the training of the National Guard of Ukraine, which are currently considered in military-scientific sources, are presented.

The author offers his own view on improving the level of training of future officers of the National Guard of Ukraine.

It is concluded that at present there is a need for theoretical substantiation, development and implementation of effective pedagogical technologies for training future officers in the educational process of higher military educational institutions in order to form the competencies provided for in the curricula of their training and educational and professional programmes.

Key words: future officers of the National Guard of Ukraine, higher military educational institution, professional training, shortcomings of the training, proposals for improving the level of training.

УДК 371.38

УДК 376.5:376.334.015.3-053.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.1.20>

Данильченко О.А.,

докт. філос.,

ст. викладач кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін

Національної академії

Національної гвардії України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Героїчна боротьба нашого народу за свободу та незалежність, бажання зберегти національну ідентичність та своє право на державний суверенітет засвідчують життєву необхідність мати сучасні та ефективні військові формування. Збройні Сили України, Національна гвардія України та інші військові формування щоденно виконують завдання щодо відсічі збройної агресії російської федерації. Відтак підготовка кваліфікованих військових кадрів є важливою умовою успішного функціонування та навіть, без перебільшення, збереження нашої держави.

Військова освіта на теперішній час є складовою загальнодержавної системи освіти в Україні та включає понад 150 спеціалізацій і 70 спеціальностей, які увесь час розширюються. Так, підготовка військових фахівців здійснюється у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» та у 21-й «цивільній» галузі знань за ліцензованими спеціальностями та спеціалізаціями, а це понад 70 спеціальностей та майже 150 спеціалізацій тощо. Оскільки в Україні система військової освіти інтегрована у загальнодержавну систему освіти, то випускники

вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) після закінчення навчання отримують дипломи державного зразка освітніх ступенів «бакалавр», «магістр» тощо [1].

Отже, підготовка майбутніх офіцерських кадрів для військових формувань України потребує ретельної уваги з боку наукової спільноти.

Національна гвардія України (НГУ) сьогодні відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України» виконує понад 20 завдань, серед яких є реалізація і військової функції – участь у бойових діях та відсіч збройної агресії російської федерації, так і правоохоронної функції – охорона громадського порядку та безпеки, в тому числі під час мітингів, зборів та інших масових заходів. Отже, проблема підготовки висококваліфікованих офіцерських кадрів для НГУ набуває особливої актуальності, враховуючи поліфункціональність цього військового формування.

Вимогою сьогодення є ефективний теоретичний аналіз сутності та особливостей професійної підготовки майбутніх офіцерських кадрів НГУ, а також компетентностей, які повинні бути сформовані за результатами навчання та розроблення і впровадження в освітній процес ВВНЗ ефективних педагогічних технологій формування у майбутніх офіцерів необхідних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема професійної підготовки фахівців досліджувалася багатьма науковцями.

Е. Нероба вважає, що поняття «професійна підготовка» слід розглядати як цілеспрямований організований процес, спрямований на оволодіння певною професією [2].

На думку Ю. Забіяко, професійна підготовка повинна бути цілісною системою заходів, методів і прийомів; будуватися з урахуванням особистісних якостей фахівця; мати чітко визначену структуру та специфіку [3]. Вона повинна інтегрувати в собі комплекс різних методів, які використовуються стосовно як загальної, так і спеціальної підготовки фахівця. Науковець вважає, що при здійсненні професійної підготовки має здійснюватися діяльнісний підхід. А якщо всі вищенаведені особливості підготовки будуть ураховані, то від випускника можна очікувати високих результатів у його майбутній професійній діяльності.

З точки зору Н. Мукан, система професійної підготовки – багатогранний феномен, який передбачає розвиток професійних знань, встановлення мінімальних меж компетентності на етапі завершення педагогічної підготовки, а також реалізацію відповідної системи оволодіння компетентністю. Основними компонентами системи професійно-педагогічної підготовки вчений вважає мету, структуру, функції, зміст, форми і методи її реалізації та контролю. На його думку, ефективність професійної

підготовки залежить від рівня розробленості і взаємодії зазначених складових і від умінь застосовувати теоретичні знання на практиці [4].

П. Лобода під професійною підготовкою розуміє систему цілеспрямованих заходів, які забезпечують формування у майбутнього фахівця професійної спрямованості, знань, умінь, навичок та професійної готовності, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності [5].

На думку Т. Рогової, професійна підготовка майбутніх фахівців характеризується поліаспектністю та передбачає засвоєння фундаментальних знань, формування готовності до їх творчого практичного застосування, розвиток особистісних якостей, що в сукупності забезпечує готовність випускників закладів вищої освіти до успішного виконання професійних функцій [6].

Ю. Мосейчук стверджує, що здобувачі освіти під час навчання повинні розвинути мотиваційну сферу, сформувані особистісні соціально-значущі якості, які дозволять їм кваліфіковано виконувати професійні свої обов'язки [7]. На його думку, професійна підготовка фахівців у закладах вищої освіти повинна бути спрямована на здобуття ними ґрунтовних та фундаментальних знань, формування вмінь і навичок, тобто відповідних компетентностей з обраної професії.

Ми розділяємо погляди науковця і погоджуємося з тим, що професійна підготовка у ВВНЗ повинна бути спрямована на формування необхідних компетентностей для якісного та ефективного виконання обов'язків на посадах майбутніми випускниками. А це, в свою чергу, стане запорукою успішного виконання покладених на військове формування завдань, які визначені чинним законодавством.

Отже, формування визначених компетентностей майбутніх офіцерів є важливим завданням, яке стоїть перед науково-педагогічними працівниками ВВНЗ.

Мета статті – розглянути теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття «компетентність» наведено у Законі України «Про вищу освіту», де зазначається, що компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [8].

У Національній рамці кваліфікацій України зазначено, що «компетентність» – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно

соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [9].

Враховуючи важливість та актуальність питання професійної підготовки військовослужбовців та формування компетентностей майбутніх офіцерів, доцільно звернутися до військово-наукових джерел.

Аналіз таких джерел засвідчив, що сьогодні науковці наводять та розглядають загальні недоліки підготовки військовослужбовців України, які носять організаційний, військово-професійний, лінгвістичний, педагогічний та психологічний характер:

- зміст професійної підготовки не завжди адаптований до конкретних завдань НГУ;

- недостатня іншомовна підготовленість особового складу до професійного спілкування з представниками НАТО;

- великий обсяг матеріалу, що розглядається при проведенні занять (їх тематика, зміст і темп викладу матеріалу), найчастіше будується з недостатнім урахуванням психолого-педагогічних закономірностей процесів сприйняття та засвоєння знань курсантами;

- недостатня ефективність контролю за оволодінням знаннями, вміннями і навичками в процесі підготовки, яка обумовлює домінування кількості одиниці знань над якістю їх засвоєння;

- пасивність курсантів на заняттях, у тому числі і через відсутність необхідних елементів індивідуалізованого навчання і недостатньої уваги викладачів до самоактуалізації особистості майбутнього офіцера, що розвивається;

- підготовка майбутніх офіцерів до практичних видів занять не має достатнього спеціально організованого, мотивованого і матеріально забезпеченого характеру;

- недостатнє приділення уваги з боку науково-педагогічних працівників побудові індивідуальних траєкторій професійного зростання майбутніх офіцерів;

- недостатня розвинутість механізмів і стимулюючих факторів, що забезпечують плідну позааудиторну та самостійну роботу майбутніх офіцерів протягом усього процесу навчання;

- недостатній зв'язок навчального процесу з реаліями служби та службово-бойової діяльності випускників;

- недосконале використання засобів нових інформаційно-комунікаційних технологій під час навчального процесу [10].

Аналіз наукових джерел та опитування експертів з військових частин дозволили дійти висновку, що випускники ВВНЗ не завжди повноцінно готові до виконання всього комплексу завдань, до виконання яких залучаються підрозділи та частини НГУ.

Особистий досвід викладання у вищому військовому навчальному закладі та аналіз

військово-наукових джерел дозволили сформулювати такі основні пропозиції щодо покращення рівня підготовленості майбутніх офіцерів НГУ:

- постійний всебічний аналіз, врахування та впровадження у життя найкращого досвіду побудови систем професійної підготовки військовослужбовців Національної гвардії країн світу;

- покращення системи підвищення кваліфікації та науково-методичного рівня викладачів ВВНЗ на основі досвіду виконання завдань підрозділами та частинами НГУ в зоні бойових дій;

- широке застосування моделювання під час навчання майбутніх офіцерів елементам майбутньої професійної діяльності, особливо тим, що відображають екстремальні ситуації;

- пошук нових ефективних інструментів поєднання теорії та практики у навчально-виховному процесі ВВНЗ, що відображають сучасні тенденції застосування військової техніки та озброєння формуваннями НГУ;

- створення сприятливого для майбутніх офіцерів навчального середовища, що заохочує атмосферу творчості, самостійності у здобуванні знань, взаємодії у навчальних групах, прояв професійно важливих якостей при виконанні квазіпрофесійних завдань;

- побудова інформаційно-комунікаційних систем та дистанційних мереж навчання курсантів, що відображають завдання НГУ у сучасних умовах;

- проведення педагогічних експериментів науково-педагогічними працівниками, результати яких зможуть покращити методику викладання навчальних дисциплін у ВВНЗ;

- розробка та створення бази ситуаційних навчально-професійних завдань, що мають проблемний характер для формування операцій мислення, ініціативи, емоційно-вольової усталеності, творчості та досвіду виконання завдань;

- формування компетентностей майбутніх офіцерів НГУ, які визначені навчальними планами їх підготовки, за допомогою методів активного навчання, чого потребує практика служби у військових частинах НГУ [10].

Висновки. У науковій статті досліджено погляди науковців щодо сутності та змісту професійної підготовки фахівців, проаналізовано чинну нормативно-правову базу щодо сутності поняття «компетентність» та наведено основні недоліки підготовки військовослужбовців України. Запропоновано основні шляхи покращення зміни такого становища. Подальшими перспективами наукового дослідження є розробка та впровадження в освітній процес вищих військових навчальних закладів ефективних технологій навчання майбутніх офіцерів, що сприятиме формуванню компетентностей, які визначені навчальними планами їх підготовки та освітньо-професійними програмами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Військова освіта є складником загальнодержавної системи освіти в Україні та охоплює понад 150 спеціалізацій і 70 спеціальностей. URL: [https://www.kmu.gov.ua/news/vijskova-osvita-ye-2020-p., № 70, Т. 1. 205 skladovoyu-zagalnoderzhavnoyi-sistemi-osviti-vukrayini-ta-vklyuchaye-ponad-150](https://www.kmu.gov.ua/news/vijskova-osvita-ye-2020-p.,%20№%2070,%20Т.%201.%20205%20skladovoyu-zagalnoderzhavnoyi-sistemi-osviti-vukrayini-ta-vklyuchaye-ponad-150).
2. Нероба Е. Професійна підготовка інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах Польщі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 22 с.
3. Забіяко Ю. О. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 2. С. 16–19.
4. Мукан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 21 с.
5. Лобода Ю. Г. Професійна підготовка фахівців як цілеспрямований процес у вищих закладах освіти. URL : <http://intkonf.org/kand-pedagog-nauk-loboda-yu-g-profesiyna-pidgotovka-fahivtsiv-yak-tsilespryamovaniy-protses-uvischih-zakladah-osviti>.
6. Рогова Т. В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. *Педагогіка та психологія*. 2017. № 56. С. 294-301.
7. Мосейчук Ю. Психолого-педагогічні аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у контексті неперервної освіти. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2017. № 13. С. 53–57.
8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (із змінами і доповненнями). Верховна Рада України. Законодавство України : [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
9. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України: постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.
10. Данильченко О. А. Педагогічні проблеми формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до службово-бойової діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2020. Вип. 70. С. 201–205.